

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№8

OPEN ACCESS

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 513 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-avgustda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Smart-logistika texnologiyalarini joriy etish orqali oziq-ovqat mahsulotlarini yetkazib berish tizimini optimallashtirish (Toshkent viloyati misolida).....	14
Mavlanov Sobirjon Pardabayevich	
Tijorat banklarida korporativ boshqaruvning xalqaro tamoyillari asosida boshqaruv sifatini oshirish	20
Sattarov Umirzoq	
Современные банковские продукты	24
Хужамуратов Аббос Мардонович	
Amerika qo'shma shtatlarining ijtimoiy himoya tizimi.....	29
Abdullayeva Sayyora Aleksandrovna	
Совершенствование рынка услуг высшего образования как фактор повышения занятости населения в условиях цифровой экономики.....	33
Ибрагимов Тимур Ибодуллаевич, Асланова Дилбар Хасановна	
Iqtisodiy fanlarni o'qitishda interaktiv metodlarning qo'llanilishi va ularning samaradorligi.....	39
Kabulov Baxram Kuzibaevich	
Korxonalarda raqobat razvedkasi tizimlarini rivojlantirishda innovatsion raqamli texnologiyalarining o'rni.....	45
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li	
O'zbekiston banklarida sun'iy intellekt foydalanish samaradorligini oshirish.....	51
Kamolov Sardorbek Davlatjon o'g'li	
Agrar korxonalar xo'jalik faoliyatida risklarni boshqarish bo'yicha samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilishning metodologik asoslari.....	59
Baymirzaev Dilmurod Nematovich	
Основные направления инвестиционной политики Узбекистана в соответствии со стратегией-2030	66
Исомов Б. С.	
Tashish va saqlash xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalarda raqamli texnologiyalardan foydalanish holati.....	70
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Ijtimoiy infratuzilmani modernizatsiya qilishda DXSHning o'rni: madaniyat va sport sohasida imkoniyatlar	78
Baykalonov Jalil G'aybulloyevich	
Анализ состояния и перспективы развития активного и спортивного туризма в Узбекистане.....	93
Бойко Фарида Чингисовна, Ивонина Наталья Викторовна	
Переоценка и фальсификация стоимости имущества: международные практики, риски и пути решения.....	99
Мансурова Сайёра Бахтияровна	
Hudud sanoati tarkibiy o'zgarishlarini prognozlash usuli.....	106
Djumayev Farrux Toshmurotovich	
Углеродный след и декарбонизация промышленности Узбекистана: роль возобновляемой энергетики и международный опыт	111
Авезова Нилуфар Раббанакуювна, Ощепкова Эльвира Ахтемовна, С.М. Махмудов, А.А. Холиков, Авезова Нилуфар Раббанакуювна	
The process of developing startups based on management principles	119
Ilxamov Azizbek Yodgor o'g'li	
The impact of economic policy on non-performing loans: the case of Uzbekistan.....	126
Jalalov Mashkhurbek Gaybullo ugli	
Основные направления инвестиционной политики Узбекистана в соответствии со стратегией-2030	134
Исомов Б. С.	

Ko'p kvartirali uylarni boshqaruv organlari tomonidan aholiga sifatli xizmat ko'rsatishni qo'llab quvvatlashni takomillashtirish	138
Umarov Begzodbek Jaloldinovich	
O'zbekistonda iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishning institutsional asoslari.....	143
Fayzullayev Jonibek Negmatullayevich	
Davlat - xususiy sheriklik loyihalarining samaradorligini oshirish.....	150
Tursunov Imomnazar Egamberdiyevich, Hamroyev G'ayratjon Sultonovich	
O'zbekiston sug'urta bozorida hayot sug'urtasi xizmatlarining rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari.....	155
Bazarov Zakir Xonqulovich	
Tijorat banklari likvidligini tartibga solish yo'llari.....	160
Tursunpo'latov Sohbnazar Kasimjon o'g'li, Nomozova Mohinur Maxmud qizi	
Atrof-muhit ifloslanishini kamaytirishda yashil moliya vositalarining roli: xalqaro tajriba va O'zbekiston imkoniyatlari	163
Yuldasheva Madina Tohir Qizi	
Geofazoviy ma'lumotlar asosida hududlarning farovonlik darajasini aniqlash	173
Toymasov Zufarjon Zokir o'g'li	
Методы и критерии оценки эффективности конкурентоспособности предприятия	179
Кучаров Абдор Сабижанович, Бобожонов Азиз Бабаханович, Алижанова Камила Тохир кизи	
Korxonalarda innovatsion jarayonlarni boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish.....	187
Narbeyeve Dilnoza Darvishaliyevna	
Development of entrepreneurship in Uzbekistan: management strategies in the context of economic reforms	192
Ibragimova Saida Ilkhomovna	
Aloqa korxonalari xizmat faoliyatida diversifikatsiya qilishning ilmiy baholash usullari va ulardan foydalanish.....	197
Tursunova Mastura Taxirovna	
Developing effective marketing strategies for tourism development in Uzbekistan	204
Fayzullayev Nodirbek Baxtiyor o'g'li	
Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari.....	208
Yuldashev Yashnarjon Xolmirzayevich	
Yoshlar sanoat va tadbirkorlik zonalarida investitsiya loyihalarini bank kreditlari orqali moliyalashtirish.....	212
Jamalova Dilnoza Egamberdiyevna	
Цифровизации системы стратегического управления предприятий нефтегазовой отрасли Республики Узбекистан.....	217
Азимов Кабул	
Индекс устойчивости региона против бедности (poverty resilience index – pri): на примере бухарской области Республики Узбекистан (2024)	223
Мухамедова Мадинабону Мехридиновна	
Экономические аспекты внедрения цифровых технологий в полиграфии.....	230
Юсупхужаева Шахноза Музаффар кизи	
Mintaqalararo iqtisodiy hamkorlikni shakllantirish va barqaror rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari.....	233
Sattorov R. A.	
Web3'da real vaqt ma'lumot sinxronizatsiyasi — tarmoqdagi kechikishlar va ularni kamaytirish texnologiyalari.....	240
Raimov Ulugbek Yorqinbek o'g'li	
Tijorat banklarining likvidligini tartibga solish amaliyotining dolzarb masalalari	246
Sayfutdinov Bobur Nodirovich	
Tijorat banklarining investitsion jozibadorligini oshirish yo'llari.....	255
Yuldoshev Otabek Jovli o'g'li	

Tijorat banklarining investitsion faolligini oshirish yo'llari.....	261
Ortiqov Sidiqjon Xolmurodovich	
Innovatsion yondashuvlar orqali davlat xaridlarida iqtisodiy samaradorlikni oshirish	266
Kurbonbekov Sardorbek Ravshanovich	
Hududlarda barqaror rivojlanish nazariyalarining sanoat korxonalari faoliyatiga ta'siri	270
Sadriddinov Baxtiyor Shamsiddin o'g'li	
Turizm platformalarining raqobatbardoshligini oshirishda zamonaviy kontent va raqamli marketing strategiyalarining integratsiyalashgan yondashuvi.....	277
Dadamirzayev Sarvarbek Ulug'bek o'g'li	
Bank xizmatlarida innovatsion texnologiyalarni kengaytirish yo'nalishlari.....	283
Almosova Shohista Jobirovna	
Модели организации казначейства в ведущих стран мира.....	288
Сагдиев Равшан Сайфуллаевич	
Paxta-to'qimachilik klasterlari faoliyatini nazariy jihatlar va rivojlantirish yo'llari.....	302
B.Sh.Shadmanov	
Qurilish sanoatini rivojlantirishda tabiiy resurslardan kompleks foydalanishning ahamiyati.....	307
Yuldasheva Mexrunisa Kasimjan qizi	
Yangi O'zbekistonning "Yashil" iqtisodiyoti: qiyosiy tahlilning asosiy tendentsiyalari	313
Ro'ziyeva Dilfuza Toshmurovna	
Oliy ta'limda raqamli texnologiyalarning muammolari va uni bartaraf etish yo'nalishlari.....	318
Abduraxmanova Malika Abdujaparovna	
Namangan viloyatining Farg'ona vodiysi qo'shni hududlari bilan iqtisodiy hamkorligining hozirgi holati va rivojlantiruvchi omillari	323
Sattarov R.A.	
Desentralizatsiyalangan ma'lumot almashish protokollari: IPFS, Filecoin va Arweave tahlili	328
Raimov Ulugbek Yorqinbek o'g'li	
Transport xizmatlari ko'rsatish biznes-jarayonlarini raqamli transformasiya talablari asosida takomillashtirish.....	333
Komilov Asror Akmalovich	
Empowering the Future: Assessing the Role of Automation, Internet of Things (IoT), and Demand Management in Enhancing Energy Efficiency of Smart Grids.....	338
Khakimjanova Surayyo Khabibullayevna	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanish tajribalari (xalqaro va mahalliy misollar)	345
Madaminov Shoxruxbek Ma'rufjon o'g'li	
Zamonaviy sharoitlarda uy-joy fondini boshqarishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish	352
Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Karimova Aziza A'zamiddin qizi	
Mijozlar tajribasini yaxshilashda raqamli integratsiya strategiyalari: "O'zbektelekom" AK tajribasi.....	358
Islamov Javlon Rasulovich	
Tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish mexanizmlari.....	361
Rustamov Sunnatillo Rustamovich	
Yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanish omili sifatida: Yevropa tajribasi.....	368
Turobjanov Murodjon Maxammadjanovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikka erishishda kichik biznes va mahalla hamkorligi modellarini takomillashtirish	373
Murotov Nodir Xujamqulovich	
Xalqaro moliya institutlarining O'zbekiston bank sektori va iqtisodiyotiga ta'siri: YETTB faoliyati misolida tahlil.....	378
Alimov Azizbek Alievich	
Bankrotlik xavfini tahlil qilish modellari.....	386
Nasiriddinov Bahouddin Nuriddinovich	

Xizmat ko'rsatish korxonalarida sifat va samaradorlikni oshirishni takomillashtirish yo'llari.....	393
Burxonova Nargiza Mirshohid qizi	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash jarayonida bank tizimi islohotlari va ularni boshqarish strategiyalari.....	400
Hamroyev Xurshid Jalilovich	
“Temir yo'l transportida MHXSni joriy etishning ahamiyati va milliy standartlar bilan taqqoslama tahlili”	405
Babaxalov Norbo'ta Eshnazarovich	
Banking and financial services in the process of economic development digitalization and its advantages and security of the process	409
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, Baxanurov Oqil Odil og'li	
Kichik biznesda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashdagi asosiy muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	416
Abduvosit Omonboyev	
“Futurologiya va mintaqaviy iqtisodiy transformatsiya: Markaziy Osiyoda O'zbekistonning strategik senariylari”	421
Siddiqov Abdusalom Abdumalikovich	
Kichik biznes subyektlarini bank kreditlari orqali qo'llab-quvvatlashning rivojlangan xorijiy davlatlar tajribalari.....	425
Irgasheva Nigora Akbarovna	
Туристская мобильность стран персидского залива как устойчивый и перспективный источник въездного туризма в Узбекистан	434
Додиев Феруз, Голышева Елена Вячеславовна	
Turistik erkin iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini amalga oshirish: Imkoniyatlar, muammolar va istiqbollar	443
Xoliqov Dostonbek Rustam o'g'li	
Oliy ta'limda davlat-xususiy sheriklik: moliyalashtirish modelini modernizatsiya qilish yo'nalishlari.....	449
Bozorov Alisher O'zimurotovich	
Xalqaro raqamli intergatsiya, raqamlashtirish sharoitida tijorat banklari faoliyati tahlili	455
Turapov Bahromjon Alisher o'g'li	
To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar – iqtisodiyot taraqqiyotining muhim omili.....	461
Mamatkulova Nodira Maxkamovna	
Davlat xaridlari ishtirokchilarining elektron-skoring tizimi.....	465
Mamasoliyev Abrorbek Abdug'ani o'g'li	
Qishloq xo'jalik korxonalarida melioratsiya xarajatlari xisobining muammolari va yechimlari.....	469
Baxriev Muxiddin Sherallievich	
O'zbekiston Respublikasida norasmiy sektor va aholini norasmiy mehnat bilan bandligining legallashtirishini boshqarishni istiqbolli ko'rsatkichlari.....	475
Qoraboev Nuriddin Pardaboy o'g'li	
O'zbek banklarining xarajatlar samaradorligini stoxastik chegara modelida baholash	481
Xannayev Sherzod	
Практические подходы к выявлению и оценке налоговых рисков на основе сегментации деятельности налогоплательщиков	490
Голубова Ольга Сергеевна, Элбаева Мукаддас Рашидовна	
Iqtisodiyot tarmoqlarida investitsiyalardan samarali foydalanishni tashkil etish chora-tadbirlari va investitsiyalarni jalb qilish istiqbollari.....	496
No'monjonova Muazzam Maxbubjon qizi	
Empowering the future: The impact of automation, iot, and demand management on energy efficiency in smart grids.....	501
Khakimjanova Surayyo Khabibullayevna	

Institutsional o'zgarishlar sharoitida aholi daromadlari tarkibining oshishi va daromadlar tengsizligini kamaytirishning istiqbolli yo'nalishlari	508
Ergasheva Nafisa Baxridinovna	

INSTITUTIONAL O'ZGARISHLAR SHAROITIDA AHOLI DAROMADLARI TARKIBINING OSHISHI VA DAROMADLAR TENGSIZLIGINI KAMAYTIRISHNING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI

Ergasheva Nafisa Baxridinovna

O'zbekiston Milliy universitetining tadqiqotchisi

Elektron pochta: nafisaergasheva152@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada aholi daromadlari tarkibining oshish omillari, zamonaviy iqtisodiy sharoitlarda aholi daromadlari o'sishining asosiy manbalari va daromadlar tengsizligini kamaytirish mexanizmlari tahlil qilinadi. Shuningdek, jahon tajribasiga tayanib, O'zbekistonda ushbu yo'nalishda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar ko'rib chiqiladi. Maqolada davlat siyosatining ijtimoiy adolatni ta'minlashdagi roli, aholining real daromadlarini oshirishda raqamli iqtisodiyot, soliq yengilliklari va bandlik dasturlarining ta'siri ilmiy asosda yoritiladi.

Kali so'zlar: daromad tarkibi, tengsizlik, real daromad, ijtimoiy adolat, bandlik, soliq siyosati, iqtisodiy islohotlar.

Abstract: This article analyzes the factors contributing to the growth of income structure, the main sources of income growth under modern economic conditions, and mechanisms for reducing income inequality. Relying on international experience, it also examines the socio-economic reforms implemented in Uzbekistan in this field. The article scientifically highlights the role of state policy in ensuring social justice and the impact of the digital economy, tax incentives, and employment programs on increasing real incomes.

Key words: income structure, inequality, real income, social justice, employment, tax policy, economic reforms.

Аннотация: В данной статье анализируются факторы роста структуры доходов, основные источники роста доходов населения в современных экономических условиях, а также механизмы снижения неравенства доходов. Также, опираясь на мировой опыт, рассматриваются социально-экономические реформы, проводимые в Узбекистане по данному вопросу. В статье научно освещается роль государственной политики в обеспечении социальной справедливости, влияние цифровой экономики, налоговых льгот и программ занятости на рост реальных доходов населения.

Ключевые слова: структура доходов, неравенство, реальные доходы, социальная справедливость, занятость, налоговая политика, экономические реформы.

KIRISH

Bugungi globallashuv va iqtisodiy o'zgarishlar sharoitida aholi farovonligini oshirish hamda barqaror ijtimoiy muvozanatni ta'minlash muhim masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, aholining daromadlari tarkibini kengaytirish, real daromadlarni oshirish va tengsizlikni kamaytirish orqali ijtimoiy adolatga erishish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan. O'zbekiston Respublikasida 2030-yilgacha bo'lgan Taraqqiyot strategiyasida [1] kambag'allikni qisqartirish, aholining yashash sharoitlarini yaxshilash hamda daromadlar manbalarini diversifikatsiya qilish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Ushbu maqolada daromadlar tarkibining asosiy manbalari, ularning o'sish dinamikasi, tengsizlikni yuzaga keltiruvchi omillar va ularni kamaytirishning istiqbolli yo'nalishlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Daromadlar masalasi iqtisodiyot nazariyasida doimiy dolzarbligini saqlab kelmoqda. Klassik iqtisodchilar asarlarida bu masalaga alohida e'tibor qaratilgan bo'lib, ularning tadqiqotlari daromadlarning shakllanishi, taqsimlanishi va tengsizlikning ijtimoiy oqibatlarini tahlil qilishga qaratilgan. S. Kuznets [2] o'zining iqtisodiy o'sish va daromadlar tengsizligi haqidagi mashhur ishlarni o'z ichiga olgan. Bu g'oya keyinchalik "Kuznets egri chizig'i" nazariyasi sifatida iqtisodiy adabiyotlarda keng muhokama qilingan.

T. Piketty [3] esa kapital jamg'arilishi va uni taqsimlash mexanizmlarini o'rganib, jamiyatdagi tengsizlikning asosiy sababi sifatida kapital va daromad o'rtasidagi tafovutni ko'rsatadi. Uning xulosalariga ko'ra, kapitalning yuqori darajada jamg'arilishi ijtimoiy tabaqalanishni kuchaytiradi va iqtisodiy resurslarning teng taqsimlanishiga to'sqinlik qiladi. Bu nuqtayi nazar, ayniqsa, zamonaviy globallashuv sharoitida dolzarb bo'lib, davlat siyosatining qayta taqsimlash mexanizmlariga bo'lgan ehtiyojni kuchaytiradi.

O'zbekiston sharoitida ham daromadlar va tengsizlik muammolari mahalliy tadqiqotchilar tomonidan keng o'rganilgan. Jumladan, T. Mahmudov [4] daromadlarning tarkibi va ularning ijtimoiy qatlamlarga ta'sirini tahlil qilgan, S. G'ulomov [7] esa iqtisodiy islohotlar jarayonida ijtimoiy tenglikni ta'minlash mexanizmlarini ilmiy asoslab bergan. A. Jalilovlar [8] o'z tadqiqotlarida ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda aholi daromadlarining muhim rolini ko'rsatadi. Mahalliy mualliflarning ishlari O'zbekiston iqtisodiy rivojlanishining o'ziga xos sharoitlarini hisobga olgani bilan alohida ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, xalqaro tashkilotlarning hisobotlari daromadlar tengsizligini kamaytirishda amaliy yondashuvlarni taklif etadi. BMT va UNDP [6] hisobotlarida ijtimoiy adolatni ta'minlash, daromadlarni qayta taqsimlash va ijtimoiy himoya tizimlarini mustahkamlash masalalari asosiy yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan. Jahon banki [5] esa iqtisodiy o'sishning barqarorligi va inklyuzivligini oshirish uchun bandlik siyosatini kuchaytirish, ta'lim va sog'liqni saqlash sohalariga sarmoyalarni ko'paytirishni muhim shart sifatida ta'kidlaydi.

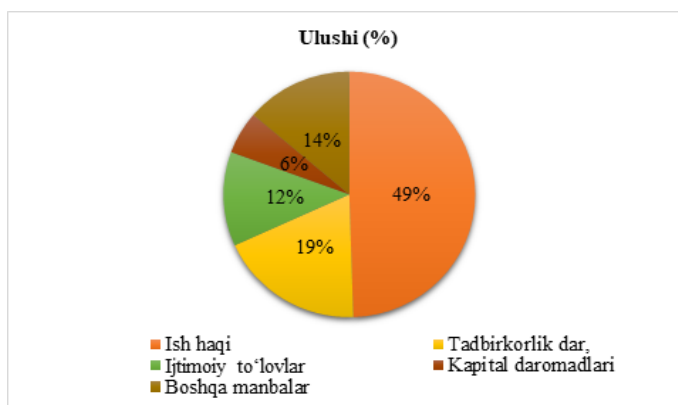
Shunday qilib, mavjud adabiyotlar va tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, daromadlarning tarkibini kengaytirish, tengsizlikni kamaytirish va ijtimoiy adolatni ta'minlash masalalari nafaqat nazariy, balki amaliy nuqtayi nazardan ham muhimdir. Klassik va zamonaviy nazariyalar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari hamda mahalliy tadqiqotchilarning ishlari ushbu masalaning ko'p qirrali va murakkabligini ochib beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda statistik tahlil, solishtirma tahlil, kontent-tahlil metodlari, shuningdek grafik va jadval asosida natijalarni tasvirlash usullaridan foydalanildi. Asosiy ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, Markaziy bank hamda Jahon banki ma'lumotlar bazasidan olindi. Tahlillar 2019–2024-yillarga oid real daromadlar va tengsizlik ko'rsatkichlari asosida olib borildi. Qo'llangan metodlar yordamida o'zgarishlarning ichki sabab va oqibatlari aniqlanib, istiqbolli yo'nalishlar shakllantirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

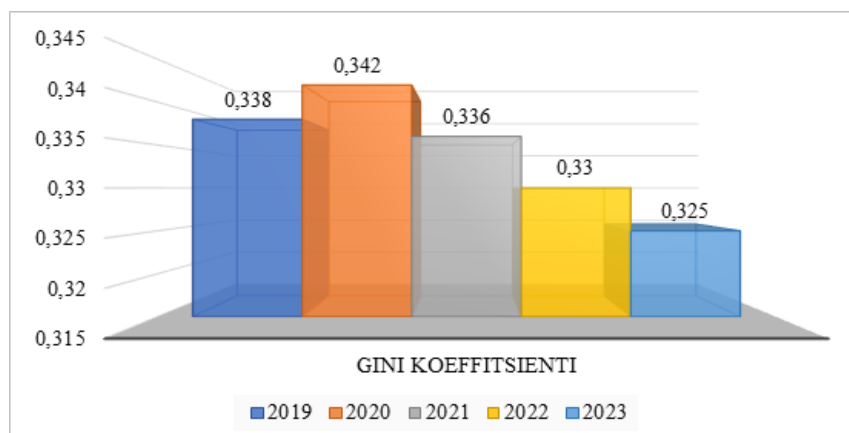
Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, ish haqi hozirgi kunda aholining asosiy daromad manbai sifatida o'z ahamiyatini saqlab qolmoqda. Shu bilan birga, tadbirkorlik va kapital daromadlari ulushi asta-sekinlik bilan o'sib borishi mumkinligi kuzatilmoqda. Bu jarayon kelgusida aholi daromadlarining diversifikatsiyasini kengaytirish uchun katta imkoniyatlar yaratadi (1-rasm).

1-rasm. O'zbekistonda aholi daromadlarining tarkibi (2024-yil holatiga, % da)

Yuqoridagi ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, ish haqi barqaror asosiy manba bo'lib xizmat qilayotgan bir paytda, tadbirkorlik va kapital daromadlarini oshirish istiqbollari mavjud. Bu yo'nalishlarni rag'batlantirish orqali aholi orasida iqtisodiy faoliyatning turli shakllarini kengaytirish, natijada daromad manbalarining xilma-xilligini kuchaytirish mumkin bo'ladi. Bunday jarayon uzoq muddatda iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. (2-rasm).

2-rasm. Gini koeffitsienti bo'yicha tengsizlik darajasi (2019-2023)

Gini koeffitsienti asta-sekin kamayib borayotgani ijtimoiy tenglikni ta'minlash yo'lida sezilarli ijobiy natijalar kuzatilayotganidan dalolat beradi. Ushbu ko'rsatkichlarning dinamikasi so'nggi yillarda pasayish tendensiyasiga ega bo'lib, amalga oshirilayotgan iqtisodiy va ijtimoiy siyosat chora-tadbirlari o'z samarasini bermoqda.

Kelgusida bu ijobiy tendensiyani yanada mustahkamlash va chuqurlashtirish orqali ijtimoiy adolat tamoyillarini barqarorlashtirish mumkin. Xususan, aholi daromadlari diversifikatsiyasini kengaytirish, past daromadli qatlamlarni qo'llab-quvvatlash va inklyuziv iqtisodiy o'sishni ta'minlash orqali Gini koeffitsientining barqaror pasayishini ta'minlash kutiladi.

1-jadval. Daromadlar tengsizligini kamaytiruvchi asosiy omillar

Yo'nalish	Ta'sir darajasi
Bandlikni oshirish	Yuqori
Ijtimoiy himoya dasturlari	O'rta
Soliq siyosatining differensialligi	Yuqori
Ta'lim va malaka oshirish	Yuqori

Natijalar ko'rsatmoqda-ki, bandlikni oshirish, ijtimoiy himoya va ta'limga sarmoya kiritish orqali daromadlar tengsizligini sezilarli darajada kamaytirish mumkin.

Daromadlar tengsizligini kamaytirishda eng katta ta'sir bandlikni oshirishga to'g'ri keladi. Ish o'rinlari yaratish orqali aholi doimiy daromadga ega bo'ladi. Shuningdek, soliq siyosatining progressivligi yuqori daromad egalari hisobidan ijtimoiy tenglikni oshirish imkonini beradi. Ta'lim va kasbga yo'naltirish esa uzoq muddatli istiqbolda daromadlar tengsizligini ancha kamaytiradi (2-jadval).

2-jadval. SWOT tahlili

Kuchli tomonlar (Strengths)	Zaif tomonlar (Weaknesses)
Davlatning ijtimoiy himoya va daromadlarni oshirishga qaratilgan islohotlari faol amalga oshirilmoqda.	Hududlar o'rtasida iqtisodiy rivojlanish va daromadlar darajasidagi katta tafovutlar mavjud.
Soliq tizimini liberallashtirish va kichik biznesni qo'llab-quvvatlash orqali daromad manbalari kengaymoqda.	Mehnat bozorida norasmiy bandlikning yuqoriligi sababli ayrim qatlamlar ijtimoiy himoyadan chetda qolmoqda.
Raqamli iqtisodiyot va yangi ish o'rinlari yaratish jarayonlari tezlashmoqda.	Daromadlar tarkibida mehnat daromadlari ulushining pastligi, kapital daromadlar manbalarining rivojlanmaganligi.

Ijtimoiy to'lovlar va minimal ish haqi darajasining oshirilishi aholining real daromadlarini mustahkamlamoqda.	Iqtisodiy o'sish natijalari aholining barcha qatlamlariga teng taqsimlanmayapti.
Imkoniyatlar (Opportunities)	Tahdidlar (Threats)
Sanoat va qishloq xo'jaligida yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish orqali yangi daromad manbalarini shakllantirish.	Global iqtisodiy beqarorlik va inflyatsiya daromadlar real qiymatini pasaytirishi mumkin.
Raqamlashtirish va innovatsion texnologiyalar orqali yangi bandlik shakllari va xizmatlar sektorining o'sishi.	Mehnat migratsiyasiga bog'liq tashqi omillar daromadlar barqarorligiga xavf tug'diradi.
Davlatning ijtimoiy siyosatiga oid yangi dasturlar, subsidiyalar va kreditlar yordamida kambag'allikni qisqartirish imkoniyati.	Soliq bazasining torayishi va norasmiy iqtisodiyot ulushining ko'pligi jarayonlarni sekinlashtiradi.
Xalqaro tajriba va hamkorlik orqali daromadlarni taqsimlashda ilg'or yondashuvlarni joriy etish.	Aholi o'rtasida ta'lim darajasi va malakaning pastligi yuqori daromadli sohalarga kirish imkoniyatini cheklaydi.

Ushbu SWOT tahlil zamonaviy sharoitda daromad tarkibini oshirish va daromadlar tengsizligini kamaytirish yo'nalishlarini tizimli ko'rib chiqishga imkon beradi.

Kuchli tomonlar bo'limida ko'rinib turibdiki, so'nggi yillarda O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar aholining daromad manbalarini kengaytirishga va turmush darajasini yaxshilashga xizmat qilmoqda. Soliq tizimidagi liberallashtirish jarayonlari hamda kichik biznesni qo'llab-quvvatlash siyosati mehnat bozorini jonlantirmoqda. Shuningdek, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi yangi ish o'rinlari yaratib, daromad tarkibining o'sishiga zamin yaratmoqda.

Zaif tomonlar esa daromadlar tengsizligini kamaytirishda mavjud to'siqlarni aks ettiradi. Hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlar, norasmiy bandlikning yuqoriligi va mehnat daromadlarining past ulushi daromadlarni adolatli taqsimlashga halaqit bermoqda. Bu esa ijtimoiy himoya tizimiga to'liq jalb etilmagan qatlamlar sonini oshirib, iqtisodiy o'sish natijalarining bir xil taqsimlanmasligiga olib kelmoqda.

Imkoniyatlar qismi ko'rsatadiki, eksportga yo'naltirilgan sanoat tarmoqlarini rivojlantirish, yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali daromadlar bazasini mustahkamlash mumkin. Davlatning ijtimoiy siyosatini rivojlantirishga yo'naltirilgan yangi dasturlar, subsidiyalar va kreditlar ham daromadlarni oshirish va tengsizlikni kamaytirishga xizmat qiladi.

Tahdidlar esa mavjud yutuqlarni yo'qqa chiqarishi mumkin bo'lgan xavflarni ifodalaydi. Global iqtisodiy beqarorlik, inflyatsiya va mehnat migratsiyasi bilan bog'liq omillar aholining real daromadlarini pasaytirishi mumkin. Shuningdek, norasmiy iqtisodiyotning keng tarqalganligi va soliq bazasining torligi daromadlarni oshirish yo'lidagi asosiy cheklavlardan biridir. Ta'lim va malaka darajasining pastligi esa yuqori daromadli sohalarga kirish imkoniyatlarini chegaralab qo'ymoqda.

Umuman olganda, SWOT tahlil shuni ko'rsatadiki, mavjud kuchli tomonlar va imkoniyatlardan oqilona foydalanish orqali daromad tarkibini oshirish va daromadlar tengsizligini kamaytirish mumkin. Buning uchun zaif tomonlarni bartaraf etish va tahdidlarning salbiy ta'sirini kamaytirishga qaratilgan aniq strategiyalar ishlab chiqish zarur.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mamlakatda daromadlar tarkibini kengaytirish va ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish orqali barqaror iqtisodiy rivojlanishga erishish mumkin. Buning uchun davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari sifatida daromadlarni shakllantirish mexanizmlarini takomillashtirish, ijtimoiy adolatni kuchaytirish hamda aholi turmush darajasini oshirishga qaratilgan kompleks choralarni amalga oshirish zarur. Xususan, progressiv soliq siyosatini yuritish yuqori daromad egalari hisobidan adolatli qayta taqsimlashni ta'minlab, ijtimoiy tenglikni mustahkamlash imkonini beradi. Kasb-hunarga o'qitish va qayta tayyorlash dasturlari esa aholining mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshiradi, yangi kasbiy ko'nikmalarni shakllantirish orqali daromadlar manbalarini kengaytiradi.

Bandlik dasturlarini kengaytirish va tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash ham daromadlarning barqaror manbalarini yaratadi. Ayniqsa, kichik biznes va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish orqali aholining keng qatlamlarini iqtisodiy faoliyatga jalb etish imkoniyati yuzaga keladi. Shu bilan birga, hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish, norasmiy bandlikni qisqartirish va mehnat resurslaridan samarali foydalanish kelgusida ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi.

Raqamli iqtisodiyot imkoniyatlaridan samarali foydalanish daromadlar manbalarini kengaytirishda muhim o'rin tutadi. Elektron tijorat, masofaviy mehnat, raqamli xizmatlar va innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi yangi ish o'rinlarini yaratibgina qolmay, iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshiradi. Bu jarayon nafaqat daromadlarni oshiradi, balki jamiyatda raqobatbardoshlikni kuchaytiradi hamda global iqtisodiy tizimga integratsiyani tezlashtiradi.

Umuman olganda, daromadlar tarkibini kengaytirish va ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish bo'yicha amalga oshiriladigan chora-tadbirlar mamlakatning uzoq muddatli barqaror rivojlanishi uchun mustahkam poydevor yaratadi. Bu jarayonda davlatning iqtisodiy siyosati, xalqaro tajribadan foydalanish va mahalliy sharoitlarga mos innovatsion yondashuvlarni uyg'unlashtirish hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 11.09.2023 yildagi "“O'zbekiston — 2030” strategiyasi to'g'risida”gi PF-158-son Farmoni, <https://lex.uz/ru/docs/-6600413>.
2. Kuznets, S. "Economic Growth and Income Inequality." The American Economic Review, 1955.
3. Piketty, T. Capital in the Twenty-First Century. Harvard University Press, 2014.
4. Mahmudov, T. Daromadlar va iqtisodiy taraqqiyot. T.: Iqtisodiyot, 2021.
5. World Bank. World Development Indicators. <https://data.worldbank.org>
6. UNDP. Human Development Report, 2023.
7. G'ulomov, S. va boshqalar. Ijtimoiy himoya tizimi. T.: Fan, 2020.
8. Djalilov, A. Inclusive growth and income inequality in Uzbekistan. Central Asian Economic Review, 2023.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
